निबोधत। बलोपधिकृते द्वे तु तृतीयमनुरागजम्" इति। एतेषां स्वरूपं दर्शयति स एव "अनिच्छन्त्या यत् क्रियते मनोन्मत्तप्रमत्तया। विलपन्त्या वा रहसि बलात्कारकृतन्तु तत्। कृष्णा गृहमानीय दत्त्वा स्वं मदकारणम्। संयोगः क्रियते यत्र तदुपधिकृतं विदुः। अन्योन्यकृतरागेण दूतीसंप्रेषणेन वा। कृतं रूपार्थलोभेन ज्ञेयं तदनुरागजम्" इति। अनुरागज संग्रहस्य त्रिविधत्वं दर्शयति स एव "तत्पुनस्त्रिविधं प्रोक्तं प्रथमं मध्यमोत्तमम्" इति। व्यासोऽपि "संग्रहस्त्रिविधो ज्ञेयः प्रथमोमध्यमस्तथा। उत्तमश्चेति शास्त्रेषु लक्षणं च पृथक् पृथक्" इति। एतेषां स्वरूपमाह तुल्यासङ्गहसूत्रे "कटाक्षावेक्षणं हास्यं दूतीसंप्रेषणं तथा। स्पर्शोऽथ वस्त्रवस्त्राणां प्रथमः संग्रहः स्मृतः। प्रेषणं गन्धमाल्यानां फलधूपाक्षवाससाम्। सम्भाषणञ्च रहसि मध्यमं संग्रहं विदुः। एकशय्यासनं क्रीड़ा चुम्बनालिङ्गनं तथा। एतत् संग्रहणं प्रोक्तमुत्तमं शास्त्रवेदिभिः" इति। स्त्रीसंग्रहणस्य ज्ञानोपायमाह याज्ञवल्क्यः "पुमान् संग्रहणे प्राज्ञः केशाकेशि परस्त्रिया। सद्यो वा कामजैश्चिह्नैः प्रतिपत्तौ द्वयोस्तथा" इति। परभार्यया सह केशाकेशि क्रीड़नेन सद्यः अभिनवैः कामजैः करनखदशनादिकृतव्रणादिचिह्नैर्द्वयोः सम्प्रतिपत्तावयं स्त्रीसंग्रहणवान् इति प्रतिपत्तव्य इत्यर्थः। उपायान्तरमाह स एव "नीवीस्तनप्रावरणसक्थिकेशावमर्शनम्। अदेशकाल सम्भाषः सङ्गिकस्यानमेव च" इति। कुर्वीत इति शेषः सक्थि ऊरुः। मनुरपि "स्त्रियं स्पृशेददेशे यः स्पृष्टो वा मर्षयेत् तथा। परस्परस्यानुमते सर्वं संग्रहणं स्मृतम्"। यस्तु दर्पादिना मर्षयं भुङ्क्ते वदति सोऽपि तथाविधत्वेन प्राह्य इत्याह तुल्यमनुनारदो "दर्पाद्वा यदि वा मोहात् स्नानया वा स्वयं वदेत्। पूर्वं मर्षयं भुङ्क्ते तत्र संग्रहणं स्मृतम्" इति। बलात्कारकृतस्य स्त्रीसंग्रहणस्य साहसान्तर्भूतत्वेन तत्रैव दर्शितत्वादुपधिकृत दण्डमाह वृहस्पतिः "दर्पाद्वा कामयेद्यस्तु तस्य सर्वहरो दमः। अङ्गयित्वा भगाङ्केन पुराद्विवासयेत्ततः" इति। सर्वहरः सर्वस्वहरः एतत् सजातीय विषयम्। हीनोत्कृष्टागमने तु क्रमेणार्द्धं धनं सर्वस्वहरणरूपो वधसहितसर्वस्वहरणरूपो च दण्डोऽवगन्तव्यः। "दमानेयः सवायान्वति" साहसवादनिरूपणदर्शितवचनात्। तत्र वचने पुरुषस्यापकर्षणभावे युक्तो दण्डो न स्त्रिया इति नोक्तस्तस्याः दण्ड,. तेन साहसस्त्रीसंग्रहणवत् प्रकृतेऽपि सजातीयापभुक्तायाः सव्यवहार्याश्चाः प्रायश्चित्ताचरणानन्तरं पुनरपि तेनोपभुक्ताया इति ज्ञातव्यमित्युक्तं मदनरत्ने। अनुरागजत्रिविध संग्रहणे दण्डमाह स एव "त्रयाणामपि चैतेषां प्रथमो मध्यमोत्तमौ। विनयः कल्पनीयः स्यादधिकोद्रविणाधिकः" इति। अधिकः प्रथमसाहसादिभ्यो दण्डाधिकः। समागमे दण्डमाह याज्ञवल्क्यः "सजातावुत्तमो दण्ड आनुलोम्ये तु मध्यमः। प्रातिलोम्ये वधः पुंसो नार्याः कर्णादिकर्तनम्" इति। चतुर्णामपि वर्णानां बलात्कारेण सजातीयपरभार्यासेवने साशीतिपणसहस्रो दण्डः। यदा त्वानुलोम्येन हीनजातीयागमनं तदा मध्यमसाहसः, उत्कृष्टजातीयागमने गन्तुर्वधः। तस्याः कर्णादिकर्तनमित्यर्थः। एतच्चानुरागजप्रहणविषयं स्त्रिया अपि दण्डाभिधानात्। बलात्कारोपधिकृतयोस्तु स्त्रिया अनपराधत्वेन दण्डाभावात्। अस्मादेव प्रातिलोम्येन गमने पुरुषस्य वधं विधाय स्त्रियास्तदङ्गतुल्यकर्णनासादिकर्तनविधानात् सजातीयागमने पुरुषस्य यावुक्तावुत्तममध्यमसाहसौ दण्डौ तदर्द्धं स्त्रियादण्ड इति सूचितम्। अतएव कात्यायनः "सर्वेषु चापराधेषु पुंसोऽर्द्धदमस्तथा। तदर्द्धं योषिता दद्युर्वधे पुंसोऽङ्गकर्तनम्"। इति। स्त्रिया इति शेषः। यदा पुनः सवर्णामगुप्तां आनुलोम्येन गुप्तां वा व्रजति तदा विशेषमाह मनुः "सहस्रं ब्राह्मणो दण्ड्योऽगुप्तां विप्रां बलाद् व्रजन्। शतानि पञ्च दण्ड्यः स्यादिच्छन्त्या सह सङ्गतः। सहस्रं ब्राह्मणो दण्ड्यो गुप्तां तु ते व्रजन्। शूद्रायां क्षत्रियविशोः सहस्रन्तु भवेदमः" इति। ते क्षत्रियवैश्ये। एतच्च गुरुसखिभार्यादिव्यतिरिक्तविषयम्। तत्र दण्डान्तरविधानात्। तदाह नारदः "माता भ्रातृस्वसा श्वश्रूर्मातुलानी पितृस्वसा। पितृव्यसखिशिष्यस्त्री भगिनी तत्सखी स्नुषा। दुहिता चार्यभार्या च सगोत्रा शरणागता। राज्ञी प्रव्रजिता धात्री साध्वी वर्णोत्तमा च या। शिश्नस्योत्कर्तनात्तत्र नान्योदण्डो विधीयते" इति। यत्तु प्रातिलोम्येन गमने क्षत्रियादेः पुरुषस्य वध इत्युक्तं योगीश्वरवचने। तद्गुप्तविषयमन्यथाऽर्थदण्डः। तथा च मनुः "उभावपि हि तावेव ब्रा-